

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ І
МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ПОГОДЖЕНО

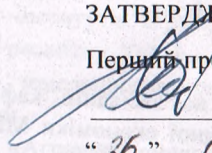
Декан факультету агротехнологій

Антоніна ДРОБИТЬКО

“ 23 ” 06 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Дмитро БАБЕНКО

“ 26 ” 06 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АГРАРНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО**

освітньо-професійна програма

«Геодезія та землеустрій»

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти 2-го року

очної (денної) форми навчання

на 2023-2024 навчальний рік

Ступінь вищої освіти **Магістр**

Галузь знань **19 Архітектура та будівництво**

Спеціальність **193 Геодезія та землеустрій**

Мова викладання **українська**

Миколаїв
2023

Програма відповідає вимогам Освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти «Програма відповідає вимогам Освітньо-професійної програми «Геодезія та землеустрій», затвердженою Вченою радою Миколаївського національного аграрного університету 22.02.2022 р. (протокол № 7).

Розробник програми: доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Прогонюк Л. Ю., Миколаївський національний аграрний університет.

Програма розглянута на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки МНАУ, протокол № 11 від 13.06.2023 року.

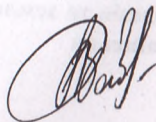
Завідувач кафедри
д-р. екон. наук, професор

Альона КЛЮЧНИК

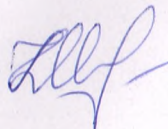
Схвалено науково-методичною комісією факультету менеджменту МНАУ протокол № 11 від 14.06.2023 року.

Голова науково-методичної
комісії, канд. екон. наук

Ганна ТАБАЦКОВА

Відповідальний за дотримання
вимог нормативних документів

Маргарита КОРХОВА

АНОТАЦІЯ

При вивченні дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право» досліджується стан та закономірності розвитку аграрних, земельних, екологічних відносин та правових норм, які їх регулюють, в умовах земельної реформи, загострення продовольчої кризи та євроінтеграції, аналізуються тенденції трансформації основних інститутів аграрного права на сучасному етапі економічного та соціального розвитку України, визначаються потенціал та перспективи розвитку аграрного, земельного та природоресурсного права як складових правової системи України.

Мета навчальної дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право» – формування системи знань з правового регулювання аграрних відносин, юридичного забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, землеволодіння та землекористування, охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Завдання навчальної дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право»:

1) вивчення системи чинного аграрного законодавства, а також правових проблем, що виникають при утворенні, діяльності та припиненні суб'єктів господарювання в АПК, визначення правового режиму майна цих підприємств, ознайомлення із специфікою їх управління;

2) вивчення системи чинного земельного законодавства, реформування земельних відносин, способів захисту прав селян в процесі реформування, особливостей правового режиму земель сільськогосподарського та іншого призначення;

3) вивчення системи чинного екологічного та природоресурсного законодавства, основних проблем, пов'язаних із землекористуванням, водокористуванням, надрокористуванням, лісокористуванням, використанням атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу. У професійному аспекті завданням навчальної дисципліни є поширення зазначених положень на сферу аграрних, земельних та екологічних правовідносин, оскільки підготовка кваліфікованого фахівця передбачає опанування ним певних правових знань, як обов'язкову умову подальшої успішної професійної діяльності.

ANNOTATION

When studying the discipline "Agrarian, land and environmental law", the state and regularities of the development of agrarian, land, environmental relations and the legal norms that regulate them are investigated in the conditions of land reform, the aggravation of the food crisis and European integration, the trends of transformation of the main institutions of agrarian law in the modern stage of the economic and social development of Ukraine, the potential and prospects for the development of agrarian, land and natural resource law as components of the legal system of Ukraine are determined.

The purpose of the educational discipline "Agrarian, land and environmental law" is to form a knowledge system on the legal regulation of agrarian relations, legal support for the economic activity of agricultural enterprises, land ownership and land use, environmental protection, rational use of natural resources, and environmental safety.

Tasks of the educational discipline "Agrarian, land and environmental law":

1) study of the system of current agrarian legislation, as well as legal problems arising during the formation, operation and termination of economic entities in the agricultural sector, determination of the legal regime of the property of these enterprises, familiarization with the specifics their management;

2) study of the system of current land legislation, reformation of land relations, ways of protecting the rights of peasants in the process of reformation, peculiarities of the legal regime of agricultural and other lands;

3) study of the system of current environmental and natural resource legislation, the main problems related to land use, water use, subsoil use, forest use, use of atmospheric air, plant and animal life. In the professional aspect, the task of the academic discipline is to extend the mentioned provisions to the field of agrarian, land and environmental legal relations, since the training of a qualified specialist requires him to master certain legal knowledge, as a prerequisite for further successful professional activity.

2. Опис навчальної дисципліни

Аграрне, земельне та екологічне право

Галузь знань **19 Архітектура та будівництво**

Спеціальність **193 Геодезія та землеустрій**

Ступінь вищої освіти **Магістр**

Обов'язкова (вибіркова) компонента **Обов'язкова**

Семестр **III**

Кількість кредитів ECTS **3,0**

Кількість модулів **1**

Кількість змістових модулів **2**

Загальна кількість годин **90**

Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяг годин та кредитів:

Лекції **12/ 0,4 кредитів ECTS**

Практичні (лабораторні, семінарські) заняття **22 / 0,73 кредитів ECTS**

Самостійна робота **56 / 1,87 кредитів ECTS**

Форма підсумкова контрольного заходу **залік**

Короткий опис

У процесі вивчення дисципліни застосовуються інноваційні педагогічні технології, а саме цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів: комп'ютерні презентації, тестові програми, система дистанційної освіти Moodle, технології Jitsi, вбудовані в курс на платформі Moodle, Zoom та інші.

Робоча програма щорічно оновлюється з урахуванням пропозицій стейкхолдерів та результатів опитування здобувачів вищої освіти і випускників ОПП 193 Геодезія та землеустрій.

1. Доповнено список рекомендованої літератури.

Передбачені неформальні освітні заходи.

1. Участь у вебінарах, семінарах та круглих столах з аграрної, земельної та екологічної тематики.

2. Участь у відкритих лекціях, які проводять поза межами освітнього процесу.

3. Участь у громадських аграрних, земельних та екологічних заходах.

Здобувач має право самостійно обирати напрям і вид неформальних освітніх заходів. Оцінка їхніх результатів відбувається за наявності документального підтвердження (сертифікат, свідоцтво, скріншот, програма, запрошення тощо). Перезарахування дисципліни або окремих тем відбувається за бажання здобувача на підставі нормативної внутрішньої документації та Положень МНАУ.

Передбачені інформальні заходи освіти. Здобувачі вищої освіти у ході життєвого досвіду мають застосовувати здобуті знання, наприклад, вирішувати

практичні питання шляхом використання набутих знань. І навпаки, здобувачі використовують життєві приклади для трансформації їх в освітній процес, зокрема щодо землеустрою, екології та природокористування.

Можливості набуття програмних результатів в умовах інклюзивної освіти. Набуття програмних результатів в умовах інклюзивної освіти здійснюється відповідно до Положення про організацію інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами у Миколаївському національному аграрному університеті СО 5.279.01-00.2020 із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності усіх здобувачів вищої освіти, рекомендацій індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю (за наявності) та/або висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку здобувачів вищої освіти (за наявності), що надається інклюзивно-ресурсним центром.

Можливість дистанційного (або очно-дистанційного) навчання з використання наступних засобів:

1. Система Moodle <https://moodle.mnau.edu.ua/course/view.php?id=3895> (– лекційний матеріал, практичні завдання, напрями наукової та індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи);

2. Платформа онлайн-занять Zoom – для проведення індивідуальних практичних занять, консультацій тощо;

3. Електронний репозитарій МНАУ – для використання інформаційних матеріалів (<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/>);

4. Аудіо- та відеоповідомлення з лекційним матеріалом, поясненням особливостей завдань та напрямками їх виконання тощо;

5. Спілкування через електронну пошту (progluda@i.ua) та телефонний зв'язок;

6. Залучення до освітньо-наукових заходів в онлайн-режимі;

7. Індивідуальний підхід до викладення матеріалу навчальної дисципліни;

8. Можливість залучення до освітнього процесу куратора академічної групи та людини, яка знаходиться поряд з здобувачем вищої освіти з особливими освітніми потребами (батьки, сестра, брат та інших).

Мовна підготовка. Дисципліна викладається українською мовою. До кожної теми наведено ключові слова англійською мовою. Здобувачі мають можливість брати участь у вебінарах та наукових заходах англійською мовою.

Форми навчання. Денна (дистанційна, змішана – за наказом ректора, наприклад, у зв'язку із дотриманням карантинних заходів). Освітній процес реалізується у таких формах: навчальні заняття (лекційні заняття, практичні заняття, консультації), індивідуальні завдання, самостійна робота, контрольні заходи.

Методи навчання. Проблемно-орієнтоване навчання, студентоцентроване навчання, змішане навчання в системі Moodle університету, самонавчання, навчання на основі досліджень. Викладання проводиться у вигляді: лекцій, мультимедійних лекцій, інтерактивних лекцій, практичних занять із використанням ситуаційних завдань, кейс-методів, ділових ігор, тренінгів, що

розвивають професійні навички та soft-skills. Також передбачена самостійна робота з можливістю консультацій з викладачем, e-learning за окремими освітніми компонентами, індивідуальні заняття, групова робота над інноваційними проектами.

У процесі навчання всі учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених правил провадження освітньої та наукової діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання та наукової діяльності, з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, Кодексу академічної доброчесності у Миколаївському національному аграрному університеті та інших документів.

Усі академічні тексти (освітні та наукові) здобувачів вищої освіти обов'язково перевіряються щодо їх відповідності принципам академічної доброчесності, у т. ч. за допомогою програми Unicheck.

3. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право» – формування системи знань з правового регулювання аграрних відносин, юридичного забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, землеволодіння та землекористування, охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Завдання навчальної дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право»:

1) вивчення системи чинного аграрного законодавства, а також правових проблем, що виникають при утворенні, діяльності та припиненні суб'єктів господарювання в АПК, визначення правового режиму майна цих підприємств, ознайомлення із специфікою їх управління;

2) вивчення системи чинного земельного законодавства, реформування земельних відносин, способів захисту прав селян в процесі реформування, особливостей правового режиму земель сільськогосподарського та іншого призначення;

3) вивчення системи чинного екологічного та природоресурсного законодавства, основних проблем, пов'язаних із землекористуванням, водокористуванням, надрокористуванням, лісокористуванням, використанням атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу. У професійному аспекті завданням навчальної дисципліни є поширення зазначених положень на сферу аграрних, земельних та екологічних правовідносин, оскільки підготовка кваліфікованого фахівця передбачає опанування ним певних правових знань, як обов'язкову умову подальшої успішної професійної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право» студент повинен: – знати: теоретичні положення аграрного права, земельного права та екологічного права України; проблеми розвитку аграрного, земельного та екологічного права на сучасному етапі; – вміти: давати визначення основних категорій та понять аграрного, земельного та екологічного права; відрізнити аграрні, земельні та екологічні правові відносини від інших відносин, що виникають у суспільному житті; орієнтуватися у чинному аграрному, земельному та екологічному законодавстві; застосовувати теоретичні знання і положення нормативно-правових актів у практичній діяльності.

Предмет дисципліни: внутрішні і зовнішні аграрні відносини, які виникають у сфері аграрного права і регулюють норми аграрного законодавства, а також практика реалізації еколого-правових норм різноманітними суб'єктами та суспільні відносини, зумовлені особливими властивостями землі як об'єкта суспільних відносин у тій частині, у якій вони регулюються нормами земельного права.

Інтегральна компетентність:

Інт К Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою або у процесі навчання, що передбачає застосування теоретичних знань та методів геодезичних, фотограмметричних, геоінформаційних, картографічних технологій і систем та кадастру і оцінки нерухомості.

Загальні компетентності:

ЗК6. Здатність здійснювати пошук та критично аналізувати інформацію з різних джерел.

ЗК7. Бути орієнтованим на безпеку.

ЗК8. Здатність до гнучкого способу мислення, який дає можливість зрозуміти і розв'язати проблеми та задачі, зберігаючи при цьому критичне відношення до усталених наукових концепцій.

ЗК9. Здатність до застосування знань на практиці.

ЗК10. Мати дослідницькі навички. ЗК11. Мати навички розроблення та управління проектами.

ЗК12. Здатність працювати як індивідуально, так і в команді.

ЗК13. Здатність ефективно спілкуватися на професійному та соціальному рівнях.

ЗК14. Потенціал до подальшого навчання.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК2. Знання основних нормативно-правових актів та довідкових матеріалів, чинних стандартів і технічних умов, інструкцій та інших нормативно-розпорядчих документів в професійній діяльності;

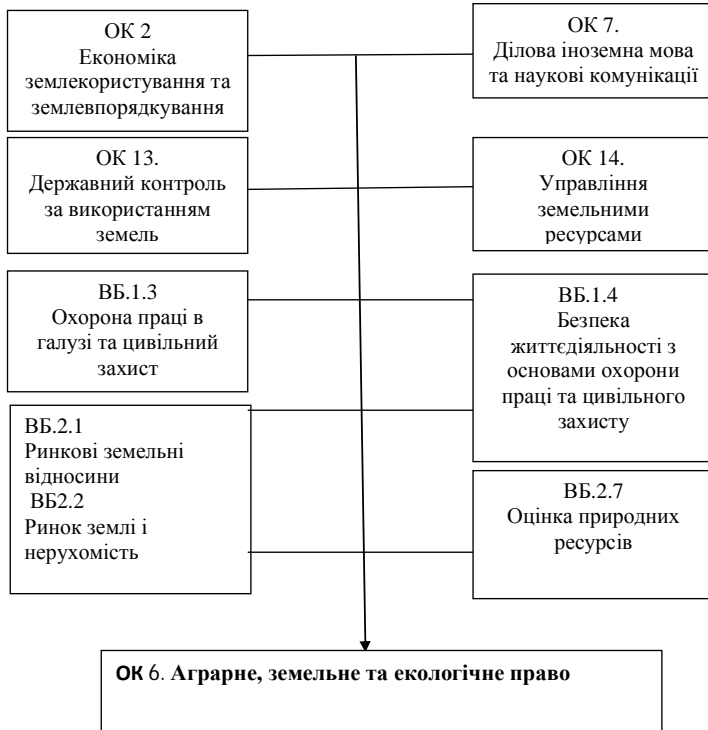
СК15. Використання відповідної термінології та форм вираження у професійній діяльності.

Загальні результати навчання:

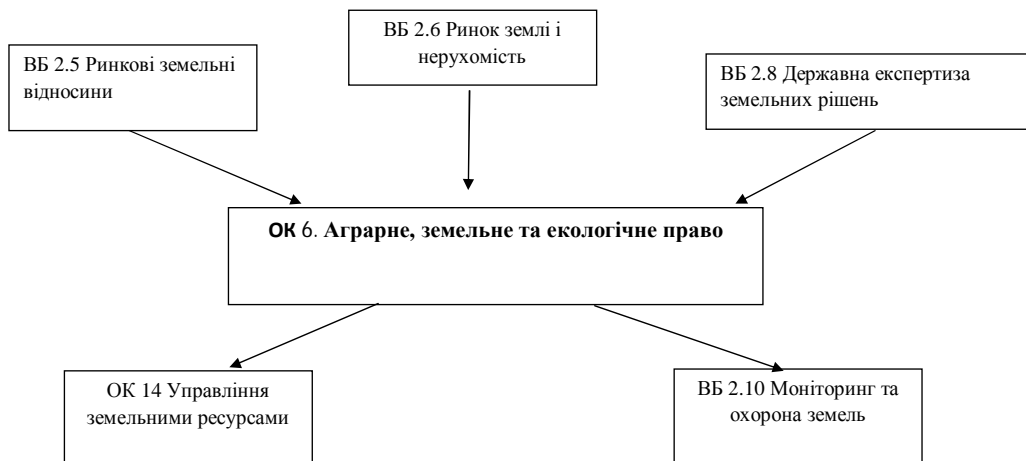
ЗРН 3. Знати нормативно-правові засади забезпечення питань раціонального використання, охорони, обліку та оцінки земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях, процедур державної реєстрації земельних ділянок, інших об'єктів нерухомості та обмежень у їх використанні;

ЗРН 13. Формування суджень, донесення інформації, ідеї, проблеми, рішення, власного досвіду та аргументації.

4. Передумови для вивчення дисципліни

5. Місце дисципліни у структурі навчальних дисциплін

6. Структурно-логічна схема навчальної дисципліни

Змістовий модуль		Теми		Обсяги годин				
№	назва	№	назва	ЛЗ	ПП	СР	К	Разом
1	Змістовний модуль 1 Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин	1	Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин	3	5	10	-	18
		2	Державне управління і контроль у сфері аграрних, земельних та екологічних відносин	3	5	10	-	18
Всього за змістовий модуль				6	10	20	-	36
2	Змістовний модуль 2 Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів	3	Право земельної власності та землекористування	2	4	12	-	18
		4	Правовий режим земель сільськогосподарського та іншого призначення	2	4	12	-	18
		5	Правова охорона та використання природних ресурсів	2	4	12	-	18
Всього за змістовий модуль				6	12	36	-	54
Всього годин по навчальній дисципліні				12	22	56	-	90

7. Зміст навчальної дисципліни

7.1. Загальний розподіл годин і кредитів

Назва змістового модуля	Кількість годин і кредитів		
	год.	кредитів	%
Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин	36	1,2	40,0
Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів	54	1,8	60,0
Всього	90	3,0	100,0

7.2. Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів

Назва змістового модуля	Кількість годин	Термін виконання
Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин	36	4 тижні
Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів	54	6 тижні
Всього	90	X

7.3. Перелік та короткий зміст лекцій

Змістовний модуль 1

Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин

Тема лекційного заняття 1. Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин. Поняття аграрного права як галузі права, юридичної науки та навчальної дисципліни. Співвідношення аграрного та інших галузей права України. Предмет, поняття і зміст аграрних правовідносин та їх класифікація. Об'єкти і суб'єкти аграрних відносин. Характеристика методів, принципів, поняття системи аграрного права. Їх взаємозв'язок з інститутами цивільного, земельного, трудового, фінансового права тощо. Поняття і система джерел аграрного права України, їх особливості. Поняття, предмет, принципи земельного права. Види земельних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин. Метод правового регулювання земельних відносин. Основні напрямки розвитку земельного права на сучасному етапі. Поняття та предмет екологічного права. Розмежування предметів аграрного та екологічного права. Місце екологічного права в системі правових та екологічних наук. Роль екологічного права у здійсненні екологічної політики держави. Основні напрями державної екологічної політики.

Ключові слова: аграрне право, земельні правовідносини, екологія, джерела аграрного права, екологічне право, об'єкти і суб'єкти правовідносин.

Keywords: agrarian law, land legal relations, ecology, sources of agrarian law, environmental law, objects and subjects of legal relations.

Тема лекційного заняття 2. Державне управління і контроль у сфері аграрних, земельних та екологічних відносин. Характеристика державно-правового регулювання сільського господарства. Форми і методи регулятивної діяльності державних органів у сільському господарстві. Система органів управління в АПК та їх повноваження (Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державне агентство ветеринарної медицини України, Державне агентство водного господарства України, Державне агентство земельних ресурсів, Державне агентство рибного господарства України, лісового господарства України тощо). Державне управління і контроль за використанням та охороною земель. Поняття і завдання державного управління землями. Система органів державного управління в галузі використання і охорони земель та їх повноваження. Районування та зонування земель. Землеустрій і землепорядний процес. Порядок здійснення державного і самоврядного контролю за використанням та охороною земель. Моніторинг земель. Державний земельний кадастр. Державне управління в галузі охорони

довкілля. Поняття державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Система органів державного управління в галузі екології та їх повноваження. Органи державного управління загальної компетенції. Органи державного управління спеціальної компетенції. Поняття економіко-правового механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Фінансування екологічних заходів. Збори за спеціальне природокористування та забруднення навколишнього природного середовища. Екологічне страхування. Екологічний аудит.

Ключові слова: сільське господарство, Міністерство аграрної політики та продовольства України, державне управління, контроль, охорона земель, Державне агентство земельних ресурсів, Державний земельний кадастр, моніторинг земель, охорона навколишнього природного середовища, природокористування.

Keywords: agriculture, Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, state administration, control, land protection, State Agency of Land Resources, State Land Cadastre, land monitoring, environmental protection, nature management.

Змістовний модуль 2

Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів

Тема лекційного заняття 3. Право земельної власності та землекористування. Право власності на землю. Загальна характеристика права власності на землю. Поняття, зміст, форми права власності на землю. Право державної, комунальної, приватної власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Право власності на землю громадян, юридичних осіб, держави, іноземних держав. Спільна власність на землю. Спільна сумісна та спільна часткова власність на землю. Порядок та підстави виникнення права власності на землю. Права власників земельних ділянок. Обов'язки власників земельних ділянок. Правове регулювання приватизації земель. Поняття, основні риси та юридична природа приватизації земель. Суб'єкти, об'єкти та форми приватизації земель. Правове регулювання оренди землі. Правове регулювання оренди землі. Поняття та юридичні ознаки оренди землі. Зміст договору оренди земельної ділянки. Зміна, припинення, поновлення договорів оренди землі. Правове регулювання оренди земель сільськогосподарського призначення. Правове регулювання обмежень прав на землю. Загальна характеристика обмежень прав користування чужою земельною ділянкою.

Ключові слова: право власності, державна, комунальна, приватна власність, приватизація землі, оренда землі, право користування, землі сільськогосподарського призначення.

Key words: property right, state, communal, private property, land privatization, land lease, right of use, agricultural land.

Тема лекційного заняття 4. Правовий режим земель сільськогосподарського та іншого призначення.

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Склад земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму зазначеної категорії земель. Право власності на землі сільськогосподарського призначення. Суб'єкти права власності на землю сільськогосподарського призначення. Особливості права постійного користування землями сільськогосподарського призначення. Приватизація земель державних і комунальних підприємств. Право оренди земельних ділянок для ведення сільськогосподарського виробництва. Землі фермерських господарств. Землі особистих селянських господарств. Використання земель сільськогосподарського призначення для городництва. Земельні ділянки для садівництва. Землі для сінокошення і випасання худоби. Право несільськогосподарських підприємств, установ та організацій на землю. Правовий режим земель резервного фонду. Правовий режим земель житлової та громадської забудови. Правовий режим земель водного фонду. Правовий режим земель лісгосподарського призначення. Поняття земель лісгосподарського призначення. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Правовий режим земель оздоровчого та рекреаційного призначення. Правовий режим округів та зон санітарної (гірничо-санітарної) охорони. Правовий режим земель історико-культурного призначення.

Ключові слова: землі сільськогосподарського призначення, фермерське господарство, особисте селянське господарство, резервний фонд, природно-заповідний фонд, зони санітарної охорони.

Key words: agricultural lands, farming, personal peasant farming, reserve fund, nature reserve fund, sanitary protection zones.

Тема лекційного заняття 5. Правова охорона та використання природних ресурсів.

Поняття та види права природокористування. Принципи права природокористування. Право загального природокористування. Право спеціального природокористування. Суб'єкти та об'єкти права природокористування. Основні права та обов'язки природокористувачів. Підстави виникнення та припинення права природокористування. Правова

охорона та використання земель. Земля як об'єкт правової охорони та використання. Особливості правової охорони земель за категоріями. Основні права та обов'язки власників земель та землекористувачів. Правове регулювання використання та охорони земельних ресурсів. Правова охорона і використання водних ресурсів. Правова охорона і використання надр. Правова охорона атмосферного повітря. Правова охорона і використання рослинного світу. Правова охорона і використання лісів. Правова охорона і використання тваринного світу.

Ключові слова: права природокористування, суб'єкти та об'єкти права, земельні ресурси, ліс, тваринний світ, водні ресурси, атмосферне повітря, надра.

Key words: nature use rights, subjects and objects of law, land resources, forest, animal world, water resources, atmospheric air, subsoil.

7.4. Перелік та план практичних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин

Практичне заняття 1: Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин. Поняття і зміст аграрних, земельних та екологічних правовідносин їх класифікація. Поняття та види аграрних, земельних та екологічних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти та зміст аграрних, земельних та екологічних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення аграрних, земельних та екологічних правовідносин.

Практичне заняття 2: Державне управління і контроль у сфері аграрних, земельних та екологічних відносин. Система органів управління в АПК та їх повноваження. Органи державного контролю та інспекції в АПК. Державне управління і контроль за використанням та охороною земель. Система органів державного управління в галузі екології та їх повноваження. Основні функції державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Змістовний модуль 2

Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів

Практичне заняття 3: Право земельної власності та землекористування. Загальна характеристика права власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Порядок та підстави виникнення права власності на землю. Підстави припинення права власності на земельну ділянку. Правове регулювання приватизації земель. Право користування землею. Суб'єкти, об'єкти права землекористування. Права та обов'язки землекористувачів. Правове регулювання оренди землі. Поняття обмеження прав на земельну ділянку.

Практичне заняття 4: Правовий режим земель сільськогосподарського та іншого призначення. Склад земель сільськогосподарського призначення. Право власності на землі сільськогосподарського призначення. Правовий режим земель резервного фонду. Правовий режим земель житлової та громадської забудови. Правовий режим земель водного фонду. Правовий режим земель лісгосподарського призначення. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Правовий режим земель оздоровчого та рекреаційного призначення. Правовий режим округів та зон санітарної (гірничо-санітарної) охорони. Правовий режим земель історико-культурного призначення.

Практичне заняття 5: Правова охорона та використання природних ресурсів.

Поняття та види права природокористування. Правова охорона та використання земель. Правова охорона і використання водних ресурсів. Правова охорона і використання надр. Правова охорона атмосферного повітря. Правова охорона і використання рослинного світу. Правова охорона і використання лісів. Правова охорона і використання тваринного світу.

Форма контролю знань студентів на практичних заняттях

Назва змістового модуля/тема	Обсяг годин	Форма контролю
<i>Змістовий модуль 1. Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин</i>	10	x
Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин.	4	Усне опитування
Державне управління і контроль у сфері аграрних, земельних та екологічних відносин.	6	Усне опитування, тестування
<i>Змістовний модуль 2 Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів</i>	12	x
Право земельної власності та землекористування.	4	Усне опитування
Правовий режим земель сільськогосподарського та іншого призначення.	4	Усне опитування, тестування
Правова охорона та використання природних ресурсів.	4	Колоквіум
Разом по дисципліні	22	x

Теми індивідуальних завдань

Тема 1. Аграрне, земельне та екологічне право у правовій системі України. Конституція України як основне джерело аграрного права.

Тема 2. Поняття і класифікація суб'єктів аграрного права. Суміжні галузі права, що регулюють аграрні правовідносини.

Тема 3. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення та його особливості. Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Тема 4. Види земель та їх правовий статус. Поняття гарантій прав на землю.

Тема 5. Види юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Основні підходи до визначення поняття екологічного права, як самостійної галузі права. Місце екологічного права у системі прав та свобод людини.

7.5 Теми, форма контролю, перевірки завдань та перелік питань для перевірки знань з навчальної дисципліни «Аграрне, земельне та екологічне право» які винесені на самостійне обов'язкове опрацювання

№ п/п	Тема	Кількість годин	Форма самостійної роботи	Форма контролю і перевірки	Кількість балів
Модуль 1					
1	Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин	10	реферат	захист реферату	6-10
2.	Державне управління і контроль у сфері аграрних, земельних та екологічних відносин	10			
Модуль 2					
3.	Право земельної власності та землекористування	12	мульти-медійна презентація	доповідь з мульти-медійною презентацією	6-10
4.	Правовий режим земель сільськогосподарського та іншого призначення	12			
5.	Правова охорона та використання природних ресурсів	12			
	Усього	56	-	-	12-20

МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АГРАРНИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Форма самостійної роботи: реферат.

За рейтинговою системою оцінювання виконання завдань самостійної роботи оцінюється у 6-10 балів залежно від рівня підготовки завдання та його захисту.

Теми рефератів:

1. Аграрне, земельне та екологічне право у правовій системі України.
2. Конституція України як основне джерело аграрного права.
3. Поняття і класифікація суб'єктів аграрного права.
4. Суміжні галузі права, що регулюють аграрні правовідносини.

МОДУЛЬ II. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Форма самостійної роботи: мультимедійна презентація.

За рейтинговою системою оцінювання виконання завдання самостійної роботи за модулем II оцінюється у 6-10 балів залежно від рівня підготовки завдання та його захисту.

Теми мультимедійних презентацій

1. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення та його особливості. Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві.
2. Види земель та їх правовий статус. Поняття гарантій прав на землю.
3. Види юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Основні підходи до визначення поняття екологічного права, як самостійної галузі права. Місце екологічного права у системі прав та свобод людини.

Перелік питань для самостійного опрацювання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин

1. Поняття, система та принципи аграрного права як галузі права.
2. Предмет і методи правового регулювання в аграрному праві.

3. Поняття та види аграрно-правових інститутів.
4. Загальна характеристика джерел аграрного права.
5. Аграрні правовідносини: поняття, види, суб'єкти, об'єкти.
6. Загальна характеристика внутрішньогосподарських аграрних правовідносини.
7. Загальна характеристика зовнішніх аграрних правовідносин.
8. Класифікація суб'єктів господарювання в АПК.
9. Правові засади державної регулятивної діяльності в сільському господарстві.
10. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.
11. Система і повноваження органів, які здійснюють державне регулювання сільського господарства.
12. Повноваження, структура та функції Міністерства аграрної політики та продовольства України.
13. Повноваження органів державного контролю та інспекцій в АПК.
14. Повноваження інспекцій в галузі тваринництва.
15. Повноваження інспекцій в галузі рослинництва.
16. Поняття та основні риси суб'єкта аграрного господарювання.
17. Порядок створення суб'єкта аграрного господарювання, його державна реєстрація.
18. Правове регулювання реорганізації та ліквідації суб'єкта аграрного господарювання.
19. Особливості банкрутства суб'єкта аграрного господарювання.
20. Поняття і види об'єднань суб'єктів аграрного господарювання.
21. Правове становище сільськогосподарського акціонерного товариства.
22. Правове становище сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю.
23. Особливості управління в сільськогосподарських підприємствах корпоративного типу.
24. Правовий режим землі та майна в господарському товаристві, що діє в АПК.
25. Правове становище державного унітарного комерційного сільськогосподарського підприємства.
26. Система органів управління в державному унітарному комерційному сільськогосподарському підприємстві.
27. Правовий режим землі та майна державного унітарного комерційного сільськогосподарського підприємства.
28. Правове регулювання господарської діяльності державного унітарного комерційного сільськогосподарського підприємства.
29. Правове становище виробничих сільськогосподарських кооперативів.
30. Правове становище сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
31. Право кооперативного самоврядування.
32. Правовий режим землі та майна в сільськогосподарських кооперативах.
33. Право членства в сільськогосподарських кооперативах.

34. Права і обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.
35. Порядок утворення фермерського господарства.
36. Склад земельної ділянки фермерського господарства.
37. Право членства в фермерському господарстві. Права та обов'язки членів.
38. Правовий режим майна в фермерському господарстві.
39. Державна підтримка фермерського господарства.
40. Правове регулювання господарської діяльності фермерського господарства.
41. Порядок створення особистого селянського господарства.
42. Правовий режим землі та майна в особистому селянському господарстві.
43. Господарська діяльність особистого селянського господарства.
44. Особливості приватизації майна в окремих галузях сільського господарства.
45. Правове регулювання паювання в сільському господарстві України.
46. Правове регулювання паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств.
47. Суб'єкти права на земельну частку (пай).

Змістовний модуль 2

Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів

1. Поняття, предмет, система та принципи земельного права.
2. Методи регулювання земельних відносин.
3. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
4. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.
5. Поняття, особливості та класифікація джерел земельного права.
6. Склад та цільове призначення земель України.
7. Поняття та форми права власності на землю.
8. Підстави та порядок виникнення права приватної власності на землю.
9. Порядок набуття земельних ділянок у власність юридичними особами.
10. Права та обов'язки суб'єктів права власності і суб'єктів права користування землею.
11. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
12. Склад земель сільськогосподарського призначення.
13. Суб'єкти права власності на землю сільськогосподарського призначення.
14. Правове регулювання оренди земельних ділянок.
15. Поняття, форма, умови договору оренди земельної ділянки.
16. Порядок укладення та строк дії договору оренди землі.
17. Особливості правового регулювання оренди землі сільськогосподарського призначення.

18. Правове регулювання оренди земельної частки (паю).
19. Порядок позасудового вирішення земельних спорів.
20. Порядок судового вирішення земельних спорів.
21. Поняття, предмет, система та принципи екологічного права.
22. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст екологічних правовідносин.
23. Поняття та види екологічних прав та обов'язків людини.
24. Поняття та види природокористування
25. Право загального і спеціального природокористування
26. Поняття, ознаки і принципи державного управління в галузі екології.
27. Система органів державного управління загальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища.
28. Система органів державного управління спеціальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища.
29. Поняття та види державного моніторингу навколишнього природного середовища.
30. Поняття та види державних кадастрів природних ресурсів.
31. Правове регулювання стандартизації і нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища.
32. Поняття та види екологічного ліцензування.
33. Поняття та види екологічного контролю.
34. Порядок проведення екологічної експертизи.
35. Правовий статус експерта екологічної експертизи.
36. Види зборів за спеціальне природокористування.
37. Види зборів за забруднення навколишнього природного середовища.
38. Поняття, види та порядок здійснення екологічного страхування.
39. Порядок проведення екологічного аудиту.
40. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст права водокористування.
41. Основні права і обов'язки водокористувачів.
42. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст права надрокористування.
43. Основні права і обов'язки надрокористувачів.
44. Стандартизація і нормування у галузі охорони атмосферного повітря.
45. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст загального використання природних рослинних ресурсів.
46. Поняття та види спеціального використання природних рослинних ресурсів.
47. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст права лісокористування.
48. Основні права та обов'язки лісокористувачів.
49. Основні права та обов'язки користувачів об'єктами тваринного світу.
50. Особливості правового регулювання мисливства.

51. Особливості правового регулювання рибальства.
52. Поняття та основні складові національної екологічної мережі України.
53. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
54. Правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації.
55. Поняття і види відповідальності за порушення аграрного, земельного та екологічного законодавства.
56. Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих в сільському господарстві.
57. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.
58. Майнова відповідальність за аграрні, земельні та екологічні правопорушення.
59. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного, земельного та екологічного законодавства.
60. Кримінальна відповідальність за порушення аграрного, земельного та екологічного законодавства.

7.6 Питання для поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Загальна характеристика аграрних, земельних та екологічних правовідносин

1. Поняття, система та принципи аграрного права як галузі права.
2. Предмет і методи правового регулювання в аграрному праві.
3. Поняття та види аграрно-правових інститутів.
4. Загальна характеристика джерел аграрного права.
5. Аграрні правовідносини: поняття, види, суб'єкти, об'єкти.
6. Загальна характеристика внутрішньогосподарських аграрних правовідносини.
7. Загальна характеристика зовнішніх аграрних правовідносин.
8. Класифікація суб'єктів господарювання в АПК.
9. Правові засади державної регулятивної діяльності в сільському господарстві.
10. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.
11. Система і повноваження органів, які здійснюють державне регулювання сільського господарства.
12. Повноваження, структура та функції Міністерства аграрної політики та продовольства України.
13. Повноваження органів державного контролю та інспекцій в АПК.
14. Повноваження інспекцій в галузі тваринництва.
15. Повноваження інспекцій в галузі рослинництва.
16. Поняття та основні риси суб'єкта аграрного господарювання.
17. Порядок створення суб'єкта аграрного господарювання, його державна реєстрація.
18. Правове регулювання реорганізації та ліквідації суб'єкта аграрного господарювання.
19. Особливості банкрутства суб'єкта аграрного господарювання.
20. Поняття і види об'єднань суб'єктів аграрного господарювання.
21. Правове становище сільськогосподарського акціонерного товариства.
22. Правове становище сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю.
23. Особливості управління в сільськогосподарських підприємствах корпоративного типу.
24. Правовий режим землі та майна в господарському товаристві, що діє в АПК.
25. Правове становище державного унітарного комерційного сільськогосподарського підприємства.
26. Система органів управління в державному унітарному комерційному сільськогосподарському підприємстві.

27. Правовий режим землі та майна державного унітарного комерційного сільськогосподарського підприємства.
28. Правове регулювання господарської діяльності державного унітарного комерційного сільськогосподарського підприємства.
29. Правове становище виробничих сільськогосподарських кооперативів.
30. Правове становище сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
31. Право кооперативного самоврядування.
32. Правовий режим землі та майна в сільськогосподарських кооперативах.
33. Право членства в сільськогосподарських кооперативах.
34. Права і обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.
35. Порядок утворення фермерського господарства.
36. Склад земельної ділянки фермерського господарства.
37. Право членства в фермерському господарстві. Права та обов'язки членів.
38. Правовий режим майна в фермерському господарстві.
39. Державна підтримка фермерського господарства.
40. Правове регулювання господарської діяльності фермерського господарства.
41. Порядок створення особистого селянського господарства.
42. Правовий режим землі та майна в особистому селянському господарстві.
43. Господарська діяльність особистого селянського господарства.
44. Особливості приватизації майна в окремих галузях сільського господарства.
45. Правове регулювання паювання в сільському господарстві України.
46. Правове регулювання паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств.
47. Суб'єкти права на земельну частку (пай).

Змістовний модуль 2

Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів

1. Поняття, предмет, система та принципи земельного права.
2. Методи регулювання земельних відносин.
3. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
4. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.
5. Поняття, особливості та класифікація джерел земельного права.
6. Склад та цільове призначення земель України.
7. Поняття та форми права власності на землю.

8. Підстави та порядок виникнення права приватної власності на землю.
9. Порядок набуття земельних ділянок у власність юридичними особами.
10. Права та обов'язки суб'єктів права власності і суб'єктів права користування землею.
11. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
12. Склад земель сільськогосподарського призначення.
13. Суб'єкти права власності на землю сільськогосподарського призначення.
14. Правове регулювання оренди земельних ділянок.
15. Поняття, форма, умови договору оренди земельної ділянки.
16. Порядок укладення та строк дії договору оренди землі.
17. Особливості правового регулювання оренди землі сільськогосподарського призначення.
18. Правове регулювання оренди земельної частки (паю).
19. Порядок позасудового вирішення земельних спорів.
20. Порядок судового вирішення земельних спорів.
21. Поняття, предмет, система та принципи екологічного права.
22. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст екологічних правовідносин.
23. Поняття та види екологічних прав та обов'язків людини.
24. Поняття та види природокористування
25. Право загального і спеціального природокористування
26. Поняття, ознаки і принципи державного управління в галузі екології.
27. Система органів державного управління загальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища.
28. Система органів державного управління спеціальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища.
29. Поняття та види державного моніторингу навколишнього природного середовища.
30. Поняття та види державних кадастрів природних ресурсів.
31. Правове регулювання стандартизації і нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища.
32. Поняття та види екологічного ліцензування.
33. Поняття та види екологічного контролю.
34. Порядок проведення екологічної експертизи.
35. Правовий статус експерта екологічної експертизи.
36. Види зборів за спеціальне природокористування.
37. Види зборів за забруднення навколишнього природного середовища.
38. Поняття, види та порядок здійснення екологічного страхування.
39. Порядок проведення екологічного аудиту.

40. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст права водокористування.
41. Основні права і обов'язки водокористувачів.
42. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст права надрокористування.
43. Основні права і обов'язки надрокористувачів.
44. Стандартизація і нормування у галузі охорони атмосферного повітря.
45. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст загального використання природних рослинних ресурсів.
46. Поняття та види спеціального використання природних рослинних ресурсів.
47. Поняття, види, суб'єкти, об'єкти та зміст права лісокористування.
48. Основні права та обов'язки лісокористувачів.
49. Основні права та обов'язки користувачів об'єктами тваринного світу.
50. Особливості правового регулювання мисливства.
51. Особливості правового регулювання рибальства.
52. Поняття та основні складові національної екологічної мережі України.
53. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
54. Правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації.
55. Поняття і види відповідальності за порушення аграрного, земельного та екологічного законодавства.
56. Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих в сільському господарстві.
57. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств.
58. Майнова відповідальність за аграрні, земельні та екологічні правопорушення.
59. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного, земельного та екологічного законодавства.
60. Кримінальна відповідальність за порушення аграрного, земельного та екологічного законодавства.

8. Форма підсумкового контролю, критерії оцінювання результатів навчання та рейтингова оцінка знань здобувачів вищої освіти з дисципліни

Оцінювання результатів навчання проводиться відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Миколаївському національному аграрному університеті СО 5.258.01-00.2018 та Положення про порядок оцінювання здобувачів вищої освіти у Миколаївському національному аграрному університеті СО 5.270.01-00.2020.

Підсумкове оцінювання результатів навчання в університеті здійснюється за єдиною 100-бальною шкалою. Оцінка здобувача вищої освіти відповідає відношенню встановленого при оцінюванні рівня сформованості професійних та загальних компетентностей до запланованих результатів навчання (у відсотках).

Підсумкова оцінка з освітнього компоненту «Аграрне, земельне та екологічне право», підсумковою формою контролю за яким встановлено залік, визначається як сума оцінок (балів) за всіма успішно оціненими результатами навчання під час семестру (оцінки нижче мінімального порогового рівня до підсумкової оцінки не додаються) та оцінки, отриманої під час заліку.

Мінімальний пороговий рівень оцінки з освітнього компоненту складає 60 відсотків від максимально можливої кількості балів. Здобувач вищої освіти може бути недопущеним до підсумкового оцінювання, якщо під час семестру він: не досяг мінімального порогового рівня оцінки тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю; якщо під час семестру він набрав кількість балів, недостатню для отримання позитивної оцінки навіть у випадку досягнення ним на підсумковому контролі максимально можливого результату.

Оцінювання результатів навчання під час семестру включає оцінювання знань здобувача під час практичних занять, індивідуальної роботи, самостійної роботи і неформальної освіти. Оцінювання знань здобувача під час практичних занять відбувається за такими критеріями: своєчасність та правильність виконання завдань практичної роботи; повнота і правильність відповіді під час усного опитування та інших передбачених форм контролю. Під час оцінювання індивідуальної роботи здобувача враховується її вид, актуальність, правильність виконання. Під час оцінювання робіт, які винесено на обов'язкове самостійне виконання, враховується своєчасність та правильність виконання самостійної роботи та розуміння змісту завдання і його вирішення. Під час оцінювання результатів неформальної освіти здобувача враховується відповідність напряму та змісту тематики дисципліни, актуальність, документальне підтвердження участі у заході.

Зміст лекційного матеріалу, словник основних термінів, методичні рекомендації для практичних робіт та самостійної роботи здобувачів, індивідуальні завдання, критерії та форми оцінювання, напрями наукової роботи розміщено на сторінці дисципліни у Moodle .Основними deadline залежно від виду роботи є: наступне практичне заняття, підсумковий

контрольний захід зі змістового модулю, атестація, день складання екзамену.

Рейтингова оцінка знань здобувачів вищої освіти з дисципліни

Форма контролю	Змістовий модуль		Всього балів
	1	2	
Виконання практичних робіт	6-10	6-10	12-20
Опитування, індивідуальне завдання	6-10	6-10	12-20
Виконання завдань самостійної роботи	6-10	6-10	12-20
Колоквіум	6-10	6-10	12-20
Тестування	6-10	6-10	12-20
Всього за семестр	30-50	30-50	60-100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти, та шкала оцінювання – залік

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	зараховано
82 - 89	B	
75 - 81	C	
64 - 74	D	
60 - 63	E	
35 - 59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни, що закінчується заліком, визначається за умови наявності у нього позитивних оцінок з усіх її модулів (залікових кредитів). При цьому до залікової книжки виставляється “зараховано”, якщо кількість балів 60 і більше (із можливих 100 засвоєння змістових модулів протягом семестру). Присутність здобувача вищої освіти на заліку не обов'язкова.

Здобувачі вищої освіти, що хворіли і мають відповідні довідки медичних установ або були відсутні з інших поважних причин і не могли брати участь у

контрольних заходах, проходять контроль під час спеціально встановлених додаткових занять за узгодженням з викладачами за графіком, що розроблює деканат факультету.

Якщо здобувач вищої освіти на заліку отримує незадовільну оцінку, то він має право на одне перескладання викладачеві.

За будь-якої форми здобуття освіти оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти є ідентичним.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна.**

Навчальний корпус № 1, вул. Генерала Карпенка, 73, ауд. 407

Спеціальне технічне обладнання:

Ноутбук – 1 шт.

Мультимедійний проектор – 1 шт.

Wi-Fi.

Прикладне програмне забезпечення:

Операційна система Windows 10 – 1 од.

Google Chrome

Доступ до мережі Internet

10. Перелік рекомендованих літературних джерел та законодавчо-нормативних актів

Основна

10.1 Базова література

1. Земельне право України : навч. посібник / за заг. ред. Мироненко В. П. Київ: Алерта, 2018. 350 с.
2. Земельне право : посіб. для підгот. до іспиту / М. В. Шульга, В. І. Гордєєв, Д. В. Санніков та ін. Харків : Право, 2019. 278 с.
3. Земельне право України : навч. посібник / за заг. ред. Мироненко В. П. Київ: Алерта, 2018. 350 с. 80. Земельне право : посіб. для підгот. до іспиту / М. В. Шульга, В. І. Гордєєв, Д. В. Санніков та ін. Харків : Право, 2019. 278 с.
4. Баїк О. І. Правовий режим охорони і раціонального використання земель (Розділ 8. С. 204–244). Екологічне право: підручник / І. О. Личенко, Х. М. Марич, О. І. Баїк, Н. Я. Заболотна, Г. О. Попадинець, М. І. Тарнавська. Львів: Навчальнонауковий інститут права, психології та інноваційної освіти, 2019. 432 с.
5. Баїк О. І. До питання правового забезпечення охорони земель в Україні від псування, забруднення та засмічення. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 4. URL: <http://pajournal.in.ua/2020-2>.
6. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2019. 696 с
7. Земельне право України : навч. посібник / за заг. ред. Мироненко В. П. Київ: Алерта, 2018. 350 с.
8. Земельне право : методичні вказівки до виконання самостійної роботи для студентів денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 Право / уклад. : О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», 2019. 28 с.
9. Аграрне право : підручник. За заг. ред. Статівки А. М. Харків : Право, 2018. 412 с.
10. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні : колективна монографія. Одеса : Гельветика, 2018. 722 с.

10.2 Допоміжна література

1. Дударенко В. В. Агрохолдинги у механізмі правового забезпечення продовольчої безпеки України. *Часопис Київського університету права*. 2017. N 3. С. 233-238.
2. Білоголовий Я. Чи може фермерське господарство придбати земельну ділянку для ОСГ? *АгроПро*. 2018. N 21. С. 19
3. Даугуль В. Землі фермерських господарств: старі проблеми та нові перспективи. *Землепорядний вісник*. 2019. N 7. С. 52-57
4. Григор'єва Х. Співвідношення правових категорій державної підтримки сільського господарства та державної аграрної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. N 7. С. 64-68.

10.3 Інформаційні ресурси:

- 1.Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>.
- 2.Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua>.
- 3.Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua>.
- 4.Офіційний сайт Держгеокадастру. URL: <https://land.gov.ua/>.
- 5.Професійна правова система «МЕГА-НАУ». URL: <http://www.nau.com.ua>.
- 6.Журнал «Земельний вісник України». URL: <http://zemvisnuk.com.ua/>.

10.4 Законодавчо-нормативні акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року – К.: Юрінком Інтер, 2008.
3. Лісовий кодекс України, 2006 р. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
4. Водний кодекс України від 20 липня 1995 р. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
5. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
6. Господарський Кодекс України. Господарський процесуальний Кодекс України: Офіційний текст//Міністерство юстиції України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 304 с.
7. Цивільний кодекс України. Офіційний текст//Міністерство юстиції України. - К.: Юрінком Інтер, 2008. – 464 с.
8. Кодекс законів про працю України, затверджений Законом від 10 грудня 1971 року, із змінами та доповненнями. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 162 с.

9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року – Х.: ТОВ “Одісей”, 2008. – 256 с.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року – К., 2008.

11. Про власність: Закон України від 7 лютого 1991 року//Відомості Верховної Ради УРСР.- 1991. - № 20. – Ст. 249.

12. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15 травня 2003 року//Урядовий кур’єр. – 2003.- № 188-8 жовтня.

13. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року// Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 49. – 683.

14. Про товарну біржу: Закон України від 10 грудня 1991 року//Відомості Верховної Ради України. - 1992, № 10. - Ст.139.

15. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року//Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 49. – Ст. 668.

16. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року//Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 17. – Ст. 121.

17. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року//Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 2. – Ст. 4.

18. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // ВВР України. – 1997. - № 24. – Ст. 170.

19. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року// Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 20-21. – Ст. 190.

20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // www.rada.gov.ua.

21. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України від 10 січня 2002 р.

22. Про Загальнодержавну програму „Питна вода України”: Закон України від 3 березня 2005 р. // www.rada.gov.ua.

23. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня // www.rada.gov.ua.

24. Про охорону атмосферного повітря: Закон України в редакції від 21 червня 2001 р. // www.rada.gov.ua.

25. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 р. // www.rada.gov.ua.

26. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р.// www.rada.gov.ua.

27. Про тваринний світ: Закон України від 8 грудня 2001 р. // www.rada.gov.ua.

28. Про Червону книгу України: Закон України, 2002 р.// www.rada.gov.ua.
29. Про мисливське господарство і полювання: Закон України від 22 лютого 2002 р. // www.rada.gov.ua.
30. Про екологічну експертизу: Закон України від 09.02.1995 р.// www.rada.gov.ua.
31. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 р.// www.rada.gov.ua.
32. Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004р.// www.rada.gov.ua.
33. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: Закон України від 21.09.2000 р.// www.rada.gov.ua.
34. Про курорти: Закон України від 5 жовтня 2000 р.// www.rada.gov.ua.
35. Про туризм: Закон України в редакції від 18.11.2003 р. // www.rada.gov.ua.
36. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 р. // www.rada.gov.ua.
37. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13 грудня 2001 р. // www.rada.gov.ua.
38. Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення: Закон України від 8 вересня 2005 р. // www.rada.gov.ua.
39. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. // www.rada.gov.ua.
40. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14 січня 2000 р. // www.rada.gov.ua.
41. Про відходи: Закон України від 5 березня 1998 р. // www.rada.gov.ua.
42. Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: Закон України від 8 червня 2000 р. // www.rada.gov.ua.
43. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. // www.rada.gov.ua.
44. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 9 лютого 2001 р.// www.rada.gov.ua.
45. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 6 квітня 2000 р. // www.rada.gov.ua.

46. Про передачу об'єктів права державної і комунальної власності: Закон України від 3 березня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 34. – Ст.228.

47. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року // Відомості Верховної Ради України.–2004.- №49.–Ст. 527.

48. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18 січня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 11. – Ст. 52.

49. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17 жовтня 1990 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 32. – Ст. 453.

50. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 року // Урядовий кур'єр.- 2003. - № 158. – 27 серпня.

51. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10 квітня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 30. – Ст. 414.

52. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 року // Урядовий кур'єр.- 2002. - № 14. – 23 січня.

53. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14 лютого 1992 року// Відомості Верховної Ради УРСР. – 1992. - № 20. – Ст. 272.

54. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 року // Голос України. – 1997. - № 150. – 13 серпня.

55. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року // Голос України. – 2003. – 29 липня.

56. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 року // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 106. - 11 червня.

57. Про плату за землю: Закон України від 3 липня 1992 року// Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 38. – Ст. 560.

58. Про оренду землі: Закон України від 6 жовтня 1998 року// Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 46-47. – Ст. 280.

59. Про оцінку земель: Закон України від 11 грудня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 229.

60. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 282.

61. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 349.

62. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39. – Ст. 350.

63. Про захист конституційних прав громадян на землю: Закон України від 20 січня 2005 року // Офіційний вісник України. – 2005. - № 4.

64. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 5 червня 2003 року // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 124. – 9 липня.

65. Про фіксований сільськогосподарський податок: Закон України від 17 грудня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №5-6. – Ст. 39.

66. Про основні засади державної аграрної політики на період до 20015 року: Закон України від 18 жовтня 2005 року//Урядовий кур'єр.-2005.– 16 листопада.

67. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17 червня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 38. – Ст. 470.

68. Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі: Закон України від 10 липня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 41. – Ст. 188.

69. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. – № 38 – Ст.313.

70. іпотечні облигації: Закон України від 22 грудня 2005 р.// www.liga.gov.ua.

71. Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі: Постанова Верховної Ради України від 13 березня 1992 року № 2200 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 25. – Ст. 355.

72. Про виконання земельного законодавства при реформуванні аграрного сектора економіки: Постанова Верховної Ради України від 11 січня 2000 року № 1369 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 6-7. – Ст. 45.

73. Про інформацію Кабінету Міністрів України про становлення нових організаційно-правових формувань агропромислового комплексу в ринкових умовах:Постанова Верховної Ради України від 18 січня 2001 року № 2219 // Голос України. – 2001. –1 лютого.

74. Про стан дотримання законодавства України щодо видачі державних актів на право власності на землю, сертифікатів на земельну частку (пай) та їх обігу; про дотримання законодавства України щодо виділення в натурі (на місцевості), використання та обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення: Постанова Верховної Ради України від 22 травня 2003р. № 882 // Голос України. - 2003, № 115-116 – 24 червня.

75. Концепція Національної програми відродження села на 1995-2005 роки, схвалена Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 1994 року № 3924// Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 23. – Ст. 163.

76. Про інформацію Кабінету Міністрів України про стан виконання Закону України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві" та продовольчу безпеку України: Постанова Верховної Ради України від 22 червня 2000 року № 1825-III // Офіційний вісник України. – 2000. - № 26. – Ст. 1083.

77. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 3 грудня 1999 року № 1529 // Офіційний вісник України. – 1999. - № 49. – Ст. 11.

78. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29 січня 2001 року № 62/2001 // Офіц. вісник України. – 2001. - № 5. – Ст. 38.

79. Про додаткові заходи щодо підвищення рівня захисту майнових прав сільського населення: Указ Президента України від 21 лютого 2002 року № 170 // Офіційний вісник України. – 2002. - N 9.

80. Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах: Указ Президента України від 19 грудня 2000 року № 1348 // Голос України. – 2000. – 27 грудня.

81. Питання Міністерства аграрної політики України: Указ Президента України від 7 червня 2000 № 772/2000//Офіційний вісник України.-2000.-№23.- Ст.933.

82. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003-2004 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2002 року № 1858 //Офіц. вісник України. - 2002, № 51. - Ст. 2293.

83. Про затвердження Порядку перетворення у процесі приватизації державних, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1996 року № 1099 // www.rada.gov.ua.

84. Про підприємства, що приватизуються з урахуванням особливостей, визначених законодавством для агропромислового комплексу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 1996 року № 638 // www.rada.gov.ua.

85. Про порядок викупу земельних ділянок громадянами (понад норму, яка приватизується безкоштовно) для ведення фермерського або особистого підсобного господарства: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2000 року № 118 // www.rada.gov.ua.

86. Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для надання підтримки новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими садибами: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1102 // Офіційний вісник України. –2004. - № 34.

87. Про затвердження мінімальних розмірів земельних ділянок, які утворюються в результаті поділу земельної ділянки фермерського господарства, що успадковується: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року № 1908 // Офіційний вісник України. – 2003. - № 51.

88. Про затвердження Положення про Міністерство аграрної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2006 р. № 1541 // www.rada.gov.ua.

89. Про реорганізацію Державного комітету України по земельних ресурсах : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 69 // www.rada.gov.ua.

90. Земельна спілка України. URL: <http://zsu.org.ua>.

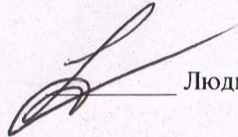
ДОДАТОК

до робочої програми 2023-2024 н.р. навчальної дисципліни

Аграрне, земельне та екологічне право

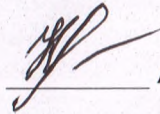
№	Зміст змін	Підстави	Примітки
1	Змінено ЗК та ЗРН	Зміна ОПП	-

Розробник програм
доцент кафедри

Людмила ПРОГОНЮК

Завідувач кафедри
д-р. екон. наук, професор

Альона КЛЮЧНИК